

3. Мушинська Н. Ю. Деякі теоретичні аспекти проблеми тінізації економіки / Н.Ю. Мушинська // Научно-технический сборник. — 2004. — № 61. — С. 258—262.
4. Пушкаренко П. І. Генезис і соціально — економічні наслідки тіньової економіки / П. Пушкаренко, М. Логвиненко // Економіка України. — 2004. — № 10. — 44 с.
5. Більше третини української економіки – в «тіні». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2009/07/31/202187/>.
6. Витоки формування тіньової економіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://tourlib.net/statti_others/drozdov.htm.
7. Тищук Т. А., Харазішвілі Ю. М., Іванов О. В., та ін. Тіньова економіка в Україні : масштаби та напрями подолання / Т.А Тищук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов, та ін. // Національний інститут стратегічних досліджень. — К. : НІСД, 2011.— 32 с.
8. Тенденції тіньової економіки в Україні І квартал 2016 року / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України — 2016.

REFERENCES

1. Turchynov, O. V (1995), *Tinova ekonomika* [Shadow economy], teoretychni osnovy doslidzhennya, Kyiv, Ukraine.
2. Van'kovych, Yu. M. (2009), *Vyznachennya sutnosti tin'ovoyi ekonomiky* [Determining the nature of the shadow economy], Natsionalnyy universytet «Lvivska politehnika», Lviv, Ukraine.
3. Mushchynska, N. Yu. (2004), “Some theoretical aspects of the shadow economy”, *Nauchno-tekhnychesky sbornyk*, №61, pp. 258-262.
4. Pushkarenko, P. I. (2004), “Genesis and socio economic impact of the shadow economy”, *Ekonomika Ukrayiny*, №10, p. 44.
5. Bil'she tretyny ukrayins'koyi ekonomiky – v «tini», available at : <http://www.epravda.com.ua/news/2009/07/31/202187/> (access November 20, 2016).
6. Vytoky formuvannya tin'ovoyi ekonomiky, available at : http://tourlib.net/statti_others/drozdov.htm (access November 20, 2016)..
7. Tischuk T. A., Harazishvili Yu. M., Ivanov O. V., ta In. (2011), “The shadow economy in Ukraine: the scope and direction of overcoming”, *Natsionalnyy instytut stratehichnykh doslidzhen*, Kyiv, Ukraine.
8. “Trends shadow economy in Ukraine the first quarter of 2016”, Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrayiny.

УДК 336.732 (477)

КРЕДИТНА КООПЕРАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Добровольська О.В., к.е.н., доцент

*Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
Україна, 49600, м. Дніпро, вул. Сергія Єфремова, 25*

dev-privat@mail.ru

У статті визначено головні проблеми розвитку кредитної кооперації в Україні. Так, згідно з чинним законодавством України члени кредитної спілки не несуть відповідальність за її зобов'язаннями. Гарантією виконання зобов'язань має бути високий рівень договірної дисципліни, що досягається при укладанні договорів поруки з усіма членами спілки. Це забезпечує солідарну відповідальність перед спілкою за індивідуально отриманими кредитами. Отже, нарощування обсягів діяльності кредитних спілок та чисельності їх членів є умовою і результатом їх розвитку. Розвиток кредитної кооперації в Україні гальмується також затиснутістю діяльності кредитних спілок з боку законодавства, що не відповідає світовому досвіду та потребам практичної діяльності в сучасних умовах. Вузким місцем є обмеження переліку господарських і фінансових операцій, які

мають право здійснювати кредитні кооперативи. У зв'язку з цим актуальним є пропозиція надання можливості кредитним кооперативам здійснювати комерційні операції, що забезпечують фінансування їх основної статутної діяльності, та розвивати супутні види бізнесу, які зменшують ризики кредитування. На основі аналізу проблем системи кооперативного кредитування у вітчизняній економіці та передового світового досвіду іноземних країн розроблено рекомендації щодо удосконалення механізму його організації в перспективі. Основними напрямками розвитку кредитних спілок та посилення їх ролі на ринку фінансових послуг є:

- зміцнення фінансової бази діяльності за рахунок формування територіальних об'єднань кредитних спілок на обласному рівні та створення системи взаємної підтримки спілок;
- координація діяльності кредитних спілок зі страховими організаціями;
- співпраця з іншими ланками кооперативного сектора в аграрній сфері: виробничими та обслуговуючими кооперативами, споживчою кооперацією, зокрема участь кредитних спілок як структурних складових агропромислових формувань, що створені на кооперативній основі.

Ключові слова: кредитна кооперація, кооперативне кредитування, кредитні спілки, асоціація кредитних спілок, кооперативний банк, кредитні ресурси.

КРЕДИТНАЯ КООПЕРАЦИЯ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Добровольская О.В., к.э.н., доцент

*Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет
Украина, 49600, г. Днепр, ул. Сергея Ефремова, 25*

В статье определены основные проблемы развития кредитной кооперации в Украине. Так, согласно действующему законодательству Украины члены кредитного союза не несут ответственность по ее обязательствам. Гарантацией выполнения обязательств должен быть высокий уровень договорной дисциплины, который достигается при заключении договоров поручительства со всеми членами союза. Таким образом, наращивание объемов деятельности кредитных союзов и численности их членов является условием и результатом развития. Согласно действующему законодательству Украины члены кредитного союза не несут ответственность по ее обязательствам. Гарантацией выполнения обязательств должен быть высокий уровень договорной дисциплины, который достигается при заключении договоров поручительства со всеми членами союза. Это обеспечивает солидарную ответственность перед союзом по индивидуально полученным кредитам. Развитие кредитной кооперации в Украине термозит зажатость деятельности кредитных союзов со стороны законодательства, что не соответствует мировому опыту и потребностям практической деятельности в современных условиях. Узким местом является ограничение перечня хозяйственных и финансовых операций, которые вправе осуществлять кредитные кооперативы. В связи с этим актуальным является предоставление возможности кредитному союзу осуществлять коммерческие операции, обеспечивающие финансирование их основной уставной деятельности, и развивать сопутствующие виды бизнеса, которые уменьшают риски кредитования. На основе анализа проблем системы кооперативного кредитования в отечественной экономике и передового опыта зарубежных стран разработаны рекомендации по усовершенствованию механизма его организации в перспективе. Основными направлениями развития кредитных союзов и усиления их роли на рынке финансовых услуг являются:

- укрепление финансовой базы деятельности за счет формирования территориальных объединений кредитных союзов на областном уровне и создание системы взаимной поддержки союзов;
- координация деятельности кредитных союзов со страховыми организациями;
- сотрудничество с другими звеньями кооперативного сектора в аграрной сфере: производственными и обслуживающими кооперативами, потребительской кооперации, в том числе участие кредитных союзов как структурных составляющих агропромышленных объединений, созданных на кооперативной основе.

Ключевые слова: кредитная кооперація, кооперативне кредитування, кредитні союзи, асоціація кредитних союзов, кооперативний банк, кредитні ресурси.

CREDIT COOPERATION: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT IN UKRAINE

Dobrovolska O.V., Candidate of Economic Sciences

*Dnipropetrovsk state university agriculture and economics
Ukraine, 49600, Dnipro, Sergey Efremov str., 25*

The aim of the research is to identify the main problems of credit cooperation development in Ukraine and making some practical recommendations to improve the system of cooperative crediting in the future on this basis.

The main problems of credit cooperation development in Ukraine have been defined in the article. Thus, according to the current legislation of Ukraine the members of the credit union are not responsible for its obligations. The obligation guarantee must be a high level of contractual discipline, which is achieved at making of security agreements with all members of the union. Thus, the growth of volumes of credit unions and the membership is a prerequisite to their

development. According to the current legislation of Ukraine the members of the credit union are not responsible for its obligations. The obligation guarantee must be a high level of contractual discipline, which is achieved at making of security agreements with all members of the union. It provides solidarity liability to the union in case of individual loans. Credit cooperation development in Ukraine is also hampered by restraining activities of credit unions from legislation which does not meet the international experience and the needs of practical activities in modern conditions. The weak point is the limitation of the list of economic and financial transactions, which are entitled to carry out credit cooperatives. In this regard, topical is giving the opportunities to credit unions to carry out commercial operations, which ensure the financing of their primary statutory activity, and to develop related businesses that reduce credit risks. Based on the analysis of the problems of the cooperative crediting system in the national economy and the advanced world international countries developed recommendations to improve the mechanism of its organization in the future. The main directions of credit unions development and strengthening of their role in the market of financial services are:

- strengthening of the financial base of activity due to the formation of territorial associations of credit unions at the regional level and the establishment of a system of mutual union support;
- coordination of credit union activities of with insurance companies;
- cooperation with other parts of the cooperative sector in the agricultural sector: production and service cooperatives, consumer co-operatives, particularly, participation of credit unions as structural components of the agricultural associations, established on a cooperative basis.

Key words: credit cooperatives, cooperative crediting, credit unions, association of credit unions, cooperative bank, credit resources.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Трансформація української економіки до ринкових умов вимагає формування нового механізму функціонування фінансового-кредитних установ, які беруть участь у залученні зовнішніх та внутрішніх коштів для кредитування підприємництва. А це потребує вирішення питань кредитних установ, у тому числі кредитних спілок.

Існування в Україні застарілої правової бази, відсутність чітких норм контролю за діяльністю кредитів, нерозвиненість ринкової інфраструктури призвели до деформації їх природи. У зв'язку з цим виникають науково обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення системи кооперативного кредитування у перспективі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В Україні проблеми розвитку кредитної кооперації з маловідомими та недостатньо вивченими. Окремі аспекти цих проблем були частково висвітлені в працях О. Хміля, О. Терещенка [1], Л. Молдавана [2], Б. Ілічка, А. Поліщука, О. Зубатенко [5], Г. Терещенка [10], О. Василика, Н. Внукової, Б. Івасіва, В. Корнеєва, М. Крупки, Б. Луціва, І. Лютого, І. Малого, А. Мороза, С. Науменкової, А. Пересади, М. Савлука, В. Ходаківської, В. Шелудько та інших. Учений-економіст В. М. Алексійчук значну увагу приділяв дослідженню теоретичних та практичних питань кредитування сільськогосподарських підприємств. У цьому плані викликає інтерес думка науковця О. Зубенко щодо надання права кредитним спілкам, створеним акціонерами акціонерного товариства, кредитувати останні під гарантії акціонерів, які володіють значним пакетом акцій. Це сприятиме розширенню фінансово-матеріальної бази кредитівок та зміцненню можливостей їх подальшого розвитку. Дослідженню проблеми становлення й розвитку інституту фінансового посередництва в умовах перехідної економіки присвячені праці науковця А. Оленчик [7, 8].

Однак, віддаючи належне важливості досліджень названих учених, зауважимо, що безліч аспектів проблеми залишається недостатньо вирішеними та потребує подальшого опрацювання. Поглибленого аналізу вимагають питання відновлення та ефективного використання потенціалу кредитних кооперативів в умовах подолання економічної та фінансової кризи, їх вихід на якісно новий рівень розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою дослідження є визначення головних проблем розвитку кредитної кооперації в Україні та розробка на цій основі практичних рекомендацій щодо удосконалення системи кооперативного кредитування в перспективі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі тривалого історичного розвитку в кожній країні сформувались кредитні кооперативи, що мають національні особливості, зумовлені відмінностями в соціально-економічних відносинах, законодавстві, менталітеті населення. Такі особливості притаманні й для України. У зв'язку з цим розвиток системи кредитної кооперації передбачає не копіювання зарубіжного досвіду, а його ефективне використання з врахуванням національних особливостей. Доцільним може стати використання досвіду Австралії та Бразилії в плані зосереджень зусиль на виживанні кооперативних систем в умовах затяжної кризи. Для якісного зростання кредитної кооперації, насамперед, необхідне вдосконалення законодавчих норм щодо визначення кількості та складу членів кредитних спілок, їх статусу і кола операцій, які вони можуть виконувати. Заслуговує на увагу думка про необхідність прийняття Кооперативного кодексу України.

Згідно з чинним законодавством України члени кредитної спілки не несуть відповідальність за її зобов'язаннями. Гарантією виконання зобов'язань має бути високий рівень договірної дисципліни, що досягається при укладанні договорів поруки з усіма членами спілки. Це забезпечує солідарну відповідальність перед спілкою за індивідуально отриманими кредитами. Поширення діяльності кредитних спілок на всю територію України ускладнює можливість проведення загальних зборів, обрання правління, контролюючих органів, спостережної ради на демократичних засадах. Виникає небезпека порушення кооперативних принципів діяльності кредитних спілок. Саме великі кредитні спілки зумовлюються ослабленням взаємної довіри у великих структурах, де більшість членів не знайомі між собою, територіально розпоширені і не можуть ефективно впливати на політику товариства. Крім того, великі спілки мають значні обсяги депозитів і на їхніх вкладників сильніше впливають коливання валютних курсів, що стимулює неспокій і вилучення вкладів. Поширеною є думка, згідно з якою реальна участь в управлінні можлива в кредитних спілках, які об'єднують не більше 500 учасників [1]. Встановлення максимальної чисельності членів кредитних спілок та скасування всеукраїнської ознаки членства в кредитній спілці передбачено в законопроекті про внесення змін до Закону України «Про кредитні спілки». Пропозиції щодо законодавчого обмеження кількісного членства в кредитних спілках обґрунтовуються необхідністю підтримки кооперативних засад діяльності, посилення демократизму в управлінні, запобігання зловживань з боку керівництва за рахунок маніпулювання голосами «мертвих душ». Водночас ряд дослідників заперечують доцільність таких обмежень, ґрунтуючись на відсутності безпосереднього однозначного зв'язку між кількістю членів кредитних спілок та ефективністю їхньої діяльності, підтвердженням чого є достатньо ефективна робота багатьох кредитних спілок, що налічують по 12-15 тис. членів. Саме по собі обмеження чисельності членів неспроможне гарантувати відсутність зловживань. Разом з тим, запорукою успішного функціонування кредитних спілок може бути лише поєднання кооперативних принципів діяльності з ефективною фінансовою діяльністю. Отже, нарощування обсягів діяльності кредитних спілок та чисельності їхніх членів є умовою і результатом їх розвитку. Штучне обмеження сфери функціонування є необґрунтованим і недоцільним. На наш догляд, перспективи кредитних спілок розширюються завдяки можливості включення до складу членів юридичних осіб – малих підприємств та фермерських господарств – і надання кредитів юридичним особам. Згідно із Законом України «Про кредитні спілки», склад учасників кредитних організацій обмежується з боку юридичних осіб фермерськими господарствами та приватними підприємствами, що перебувають у власності членів кредитної спілки [2]. Ми вважаємо, що ця норма є дещо дискримінаційною.

Розвиток кредитної кооперації в Україні гальмується також затиснутістю діяльності кредитних спілок з боку законодавства, що не відповідає світовому досвіду та потребам практичної діяльності в сучасних умовах. Вузким місцем є обмеження переліку

господарських і фінансових операцій, які мають право здійснювати кредитні кооперативи. Водночас збереження ринкових позицій кредитних спілок вимагає врахування якісних змін, що відбуваються на ринках [3]. Насамперед, це суттєве розширення спектру послуг та їх доступності для індивідуальних клієнтів. У зв'язку з цим актуальним є надання можливості кредитним спілкам здійснювати комерційні операції, що забезпечують фінансування їхньої основної статутної діяльності, та розвивати супутні види бізнесу, що зменшують ризики кредитування. Доцільним є створення ліберальної і заохочувальної системи моніторингу дрібних підприємницьких структур, що сприяє їх зростанню та оздоровленню. Актуалізується питання розширення присутності кредитних спілок на ринку фінансових послуг, надання їм права проводити операції з цінними паперами. Слід зазначити, що в країнах з розвинутою економікою кредитні спілки вкупі з кредитними та депозитними операціями здійснюють фондові операції, довічне управління майном, випускають кредитні картки, проводять перерахунок заробітної плати тощо, відсутність у законодавстві чіткого визначення принципу неприбутковості та недосконалість механізмів корпоративного управління зумовлює непрозорість у діяльності кредитних спілок та спричиняє деформацію їх природи, переродження ряду кредитних спілок в бізнесові структури, які підпорядковують свою діяльність отриманню легких та швидких прибутків через спекулятивні операції, створення фінансових пірамід тощо. Тим часом, діяльність установ системи кредитної кооперації повинна буди спрямована на захист інтересів своїх членів та базуватися на принципах міжнародного кооперативного руху, схвалених Міжнародним кооперативним альянсом. Отже, у зв'язку з цим актуальним є надання можливості кредитним спілкам здійснювати комерційні операції, що забезпечують фінансування їх основної статутної діяльності, та розвивати супутні види бізнесу, що зменшують ризики кредитування. Доцільним є створення ліберальної і заохочувальної системи моніторингу дрібних підприємницьких структур, що сприяє їх зростанню та оздоровленню. Напрями переорієнтації кредитних спілок передусім повинні визначатись їх кооперативною природою. Діяльність відповідно до кооперативних принципів дасть змогу забезпечити більшу мобільність та гнучкість кредитних спілок порівняно з банківськими установами. За своєю природою і призначенням кредитні спілки мали б надавати кредити під менші відсотки, ніж комерційні банки, але в Україні за своїм фінансовим потенціалом вони поки що не можуть бути конкурентними банками. Натомість копіювання політики комерційних банків щодо активного розширення споживчого кредитування в орієнтації на отримання надприбутків спричинили зупинку багатьох спілок у професійному та технологічному розвитку. Отже, майбутнє за орієнтацією кредитних спілок на проекти, які відповідають їх кооперативній природі [4].

Перспективною практикою кредитних спілок у плані довгострокового кредитування є іпотечне кредитування. Важливою при цьому є розробка принципово нових схем кредитування села. Освоєнню цих схем сприятиме співпраця з іншими ланками кооперативного сектора в аграрній сфері: виробничими та обслуговуючими кооперативами, споживчою кооперацією, зокрема участь кредитних спілок як структурних складових агропромислових формувань, що створені на кооперативній основі.

Кооперативна природа кредитних спілок створює можливість використання системних переваг. Потреба в якісному зростанні кредитних спілок зумовила необхідність їх об'єднань. В Україні діє 21 обласна асоціація кредитних спілок, асоціація міста Києва, які обслуговують місцеві кредитні спілки. Завдяки об'єднанню в складі обласних асоціацій досвідчених кредитних спілок, які є лідерами ринку сільського кредитування, у сільгоспвиробників розширюється доступ до фінансових ресурсів, що сприяє розвитку села. У Концепції розвитку системи кредитної кооперації України ставиться мета створення трирівневої системи кредитної кооперації відповідно до європейських стандартів. Основною сучасної системи кредитної кооперації мають стати місцеві асоціації кредитних спілок за умови

підтримки їх діяльності на державному рівні. Поряд з розвитком обласних асоціацій кредитних спілок необхідне посилення їх співпраці та координація зусиль щодо ефективного захисту інтересів членів. Об'єднання кредитних спілок у єдину систему підпорядковане забезпеченню комплексної підтримки їх ліквідності, гарантування вкладів та поступовий перехід до внутрішньо системного контролю і регулювання. Здійсненню цих завдань покликана сприяти діяльність Національної асоціації кредитних спілок України (НАКСУ) та Всеукраїнської асоціації кредитних спілок (ВАКС) [5].

У НАКСУ залучено кредитні спілки з усіх регіонів України, що об'єднують до 1 млн. членів та мають активи в сумі, що перевищує 1 млрд. грн. НАКСУ та створені не є обслуговуючі організації перетворились в потужну систему, яка, окрім прямих функцій, забезпечує системну, організаційну та фінансову інтеграцію спілок-членів. При цьому стабілізаційна інтеграція забезпечує створення стабілізаційного фонду, що є обов'язковим для всіх кредитних спілок. Поточна ліквідність кредитних спілок підтримується завдяки формуванню центрального резерву ліквідності за рахунок короткострокової зворотної фінансової допомоги шляхом використання об'єднаних коштів учасників. Безпроцентне фінансування на зворотній основі з фонду технічної допомоги спрямоване на зміцнення та оновлення організаційно-технічної бази [6].

Системній підтримці та сервісному обслуговуванню місцевих асоціацій кредитних спілок на національному рівні сприяє діяльність ВАКС, що виступає асоціацією кредитних спілок, передбачаючи тісну співпрацю між ними, взаємодоповнення та взаємну підтримку всеукраїнської та обласних асоціацій кредитних спілок. Станом на 1.10.2016 року ВАКС об'єднує 157 кредитівок із різних областей України. Метою діяльності цієї організації є взаємодія з державними органами, представництво інтересів кредитних спілок, активна участь у вдосконаленні законодавства тощо. Крім того, ВАКС допомагає кредитним спілкам в областях, де відсутні обласні асоціації. Загальним лейтмотивом діяльності цього багатофункціонального об'єднання є безумовне та повне дотримання міжнародних кооперативних принципів та принципу соціальної відповідності. Перетворенню ВАКС в асоціацію асоціацій є затвердження в її статуті положення щодо формування правління ВАКС з представників членів, які є членами обласних асоціацій кредитних спілок. При ВАКС як асоціації реалізується завдяки укладанню договорів про співпрацю з обласними асоціаціями. Система взаємовідносин ВАКС з обласними асоціаціями кредитних спілок передбачає їх тісну працю та взаємодопомогу [7].

Останнім часом поширюється ідея формування в Україні єдиної саморегулюючої організації кредитних спілок шляхом надання відповідного статусу одній з існуючих асоціацій. Створення такої організації передбачає дослідження консенсусу всіх «класичних» кредитних спілок та організаційну інтеграцію існуючих операторів ринку кооперативного кредитування. Розвиток системи кредитної кооперації вимагає більшого вдосконалення взаємовідносин кредитних спілок з існуючими асоціаціями. Свідченням цього є співпраця з НАКСУ з боку потужних кредитних спілок, представники яких звинувачують асоціації в зумисному блокуванні росту фінансових установ, застосуванні схем утиску. Слабким місцем існуючих асоціацій є відношення до проблем одних кредитних спілок та інтересів інших на основі принципу платності, зосередження на формуванні бюджету для власного користування, конкурентна боротьба з іншими асоціаціями щодо залучення членів тощо. Боротьба за збільшення членських внесків шкодить кредитним спілкам, збільшуючи їх витрати, не гарантуючи при цьому ефективного захисту інтересів. Своєю чергою, це підриває довіру та стабілізує систему кредитної кооперації загалом [8].

У процесі діяльності НАКСУ зосередилась на підтримці невеликих кредитних спілок, що посягло сумніви щодо спроможності НАКСУ втілити в життя нові концептуальні підходи щодо адаптації системи кредитної кооперації до ринкових умов.

Необхідність змін у діяльності асоціацій кредитних спілок зумовлена тим, що функція надання широкого кола професійних послуг для кредитних спілок поступово переміщується до вузькоспеціалізованих компаній, якими є Національне колективне бюро, Міжнародне бюро кредитних історій, Європейське бюро розвитку бізнесу та інші. У цих умовах асоціації кредитних спілок мають переорієнтуватись на професійний захист інтересів учасників ринку, законодавчу і просвітницьку діяльність, міжнародне представництво з метою підвищення їх рейтингу та розширення їх міжнародної ресурсної бази [9].

Неспроможність існуючих асоціацій протистояти корупційним схемам, невиправданому тиску держрегулювання та спроби втручання в керівництво зумовлюють створення нових інфраструктурних суб'єктів, що діють на інших інституційних засадах. Такими суб'єктами можуть бути громадські об'єднання або організації. Прикладом нової структури є Всеукраїнське громадське об'єднання «Український фінансово-кредитний альянс», заснований на принципах рівноправного членства та активної участі членів у діяльності альянсу. Це добровільна неприбуткова громадська організація, метою якої є задоволення спільних інтересів членів. Робота альянсу спрямована на формування комплексних заходів до розвитку законодавства, що регулює діяльність кредитних спілок, запобігання свавілля та адміністративному рейдерству. Фінансовою основою його діяльності є отримання комісійної винагороди від послуг, наданих учасниками ринку автосерфінговими компаніями. Це звільняє кредитні спілки від сплати членських внесків, надає можливість скоротити спеціальні умови отримання послуг та скорочує витрати.

Для більш повного задоволення потреб своїх членів та підвищення конкурентоспроможності системи кредитно-ощадної кооперації доцільним є розширення участі кредитних спілок у діяльності інших кредитних інститутів, створення стратегічних альянсів або укладення угод про співпрацю з фінансовими посередниками, що фінансують аграрну сферу, страховими організаціями.

Для розвитку співпраці кредитних спілок зі страховими компаніями необхідно посилити вигідність такої співпраці шляхом ліквідації диктату страхових компаній щодо умов страхування, створення спеціальних страхових продуктів, здатних зацікавити кредитні спілки. Заслужує на увагу ідея формування спілки взаємного страхування в межах кооперативних систем, характерна для США, Ірландії, Угорщини. Організація такої спілки створює можливість безпосередньої участі кредитних кооперативів в управлінні страховою спілкою та контролю за її діяльністю, а також дозволяє отримувати додатковий дохід у вигляді процентів від фінансових операцій [10].

Активізація системи кредитної кооперації передбачає також формування допоміжної інфраструктури її розвитку, до складу якої повинні входити бюро кредитних історій, агенції по роботі з проблемними кредитами, страхові компанії, аудиторські бюро і освітні центри. У плані розвитку інфраструктури системи кредитної кооперації доцільне створення регіональних стабілізаційних фондів з їх об'єднаннями на національному рівні. Регіональні стабілізаційні фонди необхідні для покращення фінансової допомоги безпосереднім споживачам фінансових послуг. Консолідація обласних фондів на державному рівні, своєю чергою, покликана сприяти ефективному управлінню ліквідністю кредитних спілок.

У межах системи кредитної кооперації України створено два стабілізаційні фонди при загальнодержавних асоціаціях кредитних спілок. У результаті кредитні спілки – члени НАКСУ – мали менше проблем у період фінансової кризи.

Підтримка розвитку системи кредитної кооперації потребує удосконалення системи державного регулювання діяльності кредитних спілок, формування довгострокової державної політики щодо розвитку національної системи кредитної кооперації. Існують різні підходи щодо регулювання діяльності фінансових установ від повного саморегулювання до повного державного контролю. Жорсткий та ефективний державний контроль за діяльністю кредитних спілок необхідний для запобігання авантюричним фінансовим схемам, створення

фінансових пірамід, непрозорих бізнес-проектів тощо. В Україні державне регулювання ускладнюється відсутністю об'єктивної та доступної інформації щодо показників діяльності кредитних спілок. Разом з тим, недоліки існуючої системи регулювання діяльності кредитних спілок пов'язані з подекуди неправомірним тиском та перевищенням повноважень з боку держави, професійною некомпетентністю, неефективним аудитом, штучним ускладненням процесу отримання ліцензії і, отже, обмеженням мікрокредитування. Державне регулювання має вдосконалюватись не в плані посилення адміністративного тиску та втручання у внутрішні справи кредитних спілок, а шляхом переорієнтації на коригування та супровід їх діяльності.

Пряма державна підтримка системи кредитної кооперації, поряд з удосконаленням законодавства, передбачає надання субсидій та субвенцій кредитним спілкам, своєчасне впровадження належних інформаційних технологій та кадрове забезпечення. Своєю чергою, вона має органічно поєднуватись і доповнюватись опосередкованим державним регулюванням через відповідну податкову, грошово-кредитну, цінову політику, підготовку кадрів, формування відповідної інфраструктури тощо.

Удосконалення державного регулювання забезпечить також створення фонду гарантування вкладів членів кредитних спілок. У березні 2010 року зареєстровано Закон України «Про гарантування вкладів членів кредитних спілок» (№ 3265), згідно з яким обов'язковою умовою роботи кредитних спілок з депозитами є їх участь у Фонді гарантування вкладів. За організаційно-правовою формою і принципами діяльності Фонд гарантування вкладів нічим не відрізняється від аналогічного фонду, що діє для комерційних банків. Згідно з проектом Закону передбачає відшкодування коштів вкладникам, включаючи відсотки, на першому етапі до 5 тис. грн. з наступним підвищенням суми до рівня середнього розміру вкладу у системі кредитних спілок, який складає 15-20 тис. грн. Для того, щоб гарантувати повернення середнього депозиту, необхідно акумулювати кошти в межах системи протягом 5-10 років. Для вирішення проблеми КМУ рекомендував Національному банку надати Фонду гарантування вкладів кредит на термін до 10 років в сумі до 1 млрд. грн. після прийняття закону «Про фонд гарантування вкладів».

Практика реалізації безперервного розвитку та перетворення з однієї організаційної форми в іншу при відповідній зміні форми власності передбачає активізацію процесу створення успішними кредитами спілками кооперативних банків. Оскільки завданням кооперативних банків є підвищення доходів та сприяння підприємницькій діяльності своїх членів, то цілі кооперативних банків та кредитних спілок узгоджуються. У зв'язку з цим викликає інтерес варіант побудови системи кредитних спілок в Україні, яка дозволяє забезпечити взаємодію кредитних спілок та кооперативних банків на мікро- та макрорівні.

У вітчизняній практиці організація кооперативних банків ускладнюється відсутністю достатніх коштів у потенційних учасників та клієнтів. У зв'язку з цим необхідна безпосередня участь держави у формуванні їх статутного капіталу. Вимоги до пайового капіталу кооперативних банків повинні відповідати відповідним вимогам до комерційних банків. У подальшому, згідно з досвідом інших країн, можливим може стати викуп паїв членами кооперативу або ж їх передача на безповоротних засадах. У процесі розвитку кооперативного банку шляхом емісії акцій та обміну паїв на акції доцільне перетворення такого банку у відкрите акціонерне товариство з метою поступової інтеграції в єдину банківську систему. Кооперативні банки мають отримати доступ до ресурсів НБУ та інших грошових рівнів.

Основою новітньої системи кредитних спілок має стати реальне та дієве саморегулювання, що базується на ідеології побудови трирівневої системи захисту вкладів. При цьому стратегічним завданням є сприяння побудові потужної національної системи кредитних спілок, діяльність якої ґрунтується на міжнародних кооперативних принципах та давніх кооперативних традиціях української нації, поєднання в діяльності кредитних спілок

ринкової ефективності з справедливістю та соціальною відповідальністю, дотримання цивілізованих правил поведінки на ринку взаємного кредитування, забезпечення прозорості діяльності та поваги до прав членів кредитних спілок.

ВИСНОВКИ

Розвиток системи кредитної кооперації забезпечує зміцнення фінансової бази дрібного та середнього бізнесу всіх форм власності, сприяє підвищенню матеріального добробуту та вирішенню соціальних проблем сільського населення.

Перспективи розвитку кредитної кооперації визначаються зростанням потреби селян у доступних кредитних ресурсах та перевагами кредитних форм кредитування щодо соціальної спрямованості їх діяльності. Основними проблемами розвитку кредитних спілок в Україні є: недостатність фінансових ресурсів через обмеженість доходів учасників спілок; високий рівень відсоткових ставок; недостатній рівень знань та поінформованості учасників кредитних спілок; відсутність належної взаємодії з іншими фінансовими структурами. Факторами підвищення ефективності діяльності кредитних спілок у сучасних умовах є: упорядкування нормативної бази їхньої діяльності; співпраця з державою та пряма державна підтримка; посилення взаємної підтримки кредитних спілок різного рівня.

Основними напрямками розвитку кредитних спілок та посилення їх ролі на ринку фінансових послуг є:

- зміцнення фінансової бази діяльності за рахунок формування територіальних об'єднань кредитних спілок на обласному рівні та створення системи взаємної підтримки спілок;
- координація діяльності кредитних спілок зі страховими організаціями;
- співпраця з іншими ланками кооперативного сектора в аграрній сфері: виробничими та обслуговуючими кооперативами, споживчою кооперацією, зокрема участь кредитних спілок як структурних складових агропромислових формувань, що створені на кооперативній основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Терещенко О. І. Правове регулювання статуси та основних напрямів діяльності сільськогосподарських кредитних кооперативів в Україні / О. І. Терещенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 9. – С.13–18.
2. Молдаван Л. В. Розвиток кооперацій в системі кредитного забезпечення сільського господарства / Л. В. Молдаван // Економіка АПК. – 2015. – № 1. – С. 58–63.
3. Іличок Б. Кредитні спілки: краще менше, та краще [Електронний ресурс] / Б. Іличок. – Режим доступу : <http://epravda.com.ua/2010/05/20>.
4. Полищук А. Кредитные союзы могут стать безопасными для украинских вкладчиков / А. Полищук // Киевский телеграф. – 2013. – № 1. – С. 42–48.
5. Зубатенко О. Правове стимулювання розвитку кооперацій в Україні / О. Зубатенко // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 5. – С.32–35.
6. Славова Н. О. Кредитні спілки: поняття, класифікація, загальна характеристика / Н. О. Славова // Вісник господарського судочинства. – 2015. – № 6. – С. 148–149.
7. Оленчик А. Пріоритетні напрямки на наступний рік вже визначено: всі шляхи відкриті / А. Оленчик // Кредитна кооперація. – 2012. – № 32. – С. 2–10.
8. Оленчик А. Ще не все втрачене: всі шляхи відкриті. Кооперативна природа кредитних спілок: данина історії чи шлях в майбутнє / А. Оленчик // Україна-бізнес. – 2016. – № 1–2. – С. 12–20.
9. Пожар А. Формування сервісної інфраструктури системи кредитної кооперації на регіональному рівні / А. Пожар // Світ фінансів. – 2014. – Вип.3. – Жовтень. – С. 23–29.
10. Терещенко Г. М. Перспективи розвитку кредитних спілок в Україні / Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2013. – №5. – С. 87–94.

REFERENCES

1. Tereshchenko, A.I. (2015), "Legal regulation of the status and the main activities of agricultural credit cooperatives in Ukraine", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 9, pp. 13-18.
2. Moldovan, L.V. (2015), "Development cooperations are already providing agricultural credit", *Ekonomika APK*, vol.1, pp. 58-63.
3. Pychok, B. (2014), "Credit unions: less is better", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://pravda.com.ua/2014/05/20> (Accessed 20 May 2014).
4. Polishchuk, A. (2013), "Credit unions can become safe for Ukrainian investors", *Kyevskij telehraf*, vol. 1, pp. 42-48.
5. Zubatenko, A. (2014), "Legal stimulating the development of cooperatives in Ukraine", *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, vol. 5, pp. 32-35.
6. Slavova, N.O. (2015), "Credit unions: concept, classification, general characteristics", *Visnyk hospodars'koho sudochynstva*, vol. 6, pp. 148-149.
7. Olenchuk, A. (2012), "Priority areas for the coming year are determined: all the way open", *Kredytna kooperatsiia*, vol. 32, pp. 2-10.
8. Olenchuk, A. (2016), "All is not lost, all the way open. The cooperative nature of credit unions: a tribute to history or path to the future", *Ukraina-biznes*, vol. 1-2, pp. 12-20.
9. Pozhar, A. (2014), "Formuvannya service infrastructure system of credit cooperation at regional level", *Svit finansiv*, vol. 3, pp. 23-29.
10. Tereshchenko, G.M. (2013), "Prospects of credit unions in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol.5, pp. 87-94.

УДК 338.43:33.012.33(477+4)

АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ РИНОК УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА СВІТОВОГО РИНКУ

Колобердянко І.І., к.е.н., доцент, Дергаль М.А.

Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66

koloberdjanko@ukr.net, margodergal@mail.ua

У статті розглянуто тенденції розвитку агропродовольчого ринку, сучасний стан, тенденції формування та функціонування українського та світового агропродовольчого ринків. Проаналізовано співвідношення запасів продовольства до обсягів споживання як показника, що характеризує стабільність світового агропродовольчого ринку. Також розглянуто, які важливі фактори впливають на зростання попиту на сільськогосподарську сировину. Проаналізовано динаміку експорту та імпорту агропродовольчої продукції. Визначено пріоритетні напрями розвитку зовнішньоекономічної орієнтації аграрного сектора України. Розкрито важливі соціально-економічні місії сільськогосподарського сектора експортну конкурентоспроможність та імпорتنу залежність агропродовольчих товарів у міжнародній торгівлі. Зроблено висновки щодо важливості створення відповідних умов для функціонування в Україні ринків, інтегрованих у світі. Велику увагу приділено визначенню концептуальних напрямів державного регулювання ринку агропродовольчої продукції, обґрунтуванню шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції. Агропродовольчий ринок – це складна соціально-економічна система товарного обміну, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції і продовольства та просуванням їх від виробника до споживача. Найважливішою характеристикою агропродовольчого ринку є його соціальна направленість та значення, а головними факторними умовами, які визначають стан та динаміку елементів ринкового механізму, біологічні потреби в продуктах харчування, платоспроможність населення та пропозиція, що формується виробниками. Актуальність формування сільськогосподарських ринків і зернових культур, зокрема, через необхідність швидкої і навмисної передачі вітчизняної економіки на ринкових принципах. З практичного застосування принципів і механізмів ринкової повної очевидності це буде залежати від впливу поточних економічних реформ в сільському господарстві в країні.

Ключові слова: агропродовольчий ринок, особливості функціонування агропродовольчого ринку, фактори формування агропродовольчого ринку, приріст споживання.